

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת האזינו כ"ח אלול תשע"ז,
ענינא דיומא, ערב ראש השנה.

גליון נושא:

'תפילה בקברי צדיקים'

דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות, לעורר לב
המעין, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

פנינים

תפילת המתים בראש השנה

בספר מעבר יבק (חלק שפתי רננות פרק כד) מביא שנהגו ללכת לקברי צדיקים בערב ראש השנה, כי כתוב בזוהר (תרומה קמב עמוד א) שאז משוטטות נפשות המתים בעולם, ומתפללות על דין החיים, ובמוצאי ראש השנה משוטטים שוב, לדעת מה נגזר על בני האדם, ולפעמים מודיעים להם בחלום מה היה דינם, לעורר את ליבם לבקש רחמים.

במחזור המפורש (וינגורטן) מצטט את דברי החתם סופר (בתשובה), בראש השנה ויום הכיפורים באים הנשמות שכבר מתו להתפלל בבית הכנסת.

בגמ' (ברכות דף יח:) מסופר מעשה על חסיד אחד שהיה לן בבית הקברות, ושמע רוחות מספרות וגילו לו עתידות. וכתב בבית יוסף (יו"ד סימן קעט ד"ה ודורש אל המתים) דהרא"ם סובר שהחסיד היה דורש אל רוחו של המת ומותר. ונחלק עליו הבית יוסף שגם לרוחו של מת אסור לדרוש, ועיין שם איך פירש את הגמ'.

ופירש שם המהרש"א שמעשה זה אירע בליל ראש השנה, אז הרוחות יודעות מה נגזר בשמים. והוסיף המהרש"א שיש לאדם נפש רוח נשמה (נר"ן), ובמיתתו הנשמה - עולה למעלה צרורה תחת כסא הכבוד (וזה הפירוש מה שכותבים על המתים ת.נ.צ.ב.ה.), הנפש - נשארת למטה בקבר ביחד עם הגוף, הרוח - פעמים עולה למעלה ופעמים נמצאת בקבר. ❖

ימים נוראים

ערב ראש השנה: בדיני ערב ראש השנה; כותב הרמ"א (סוף סימן תקפ"א) בשם הכל בו "ויש מקומות נוהגין לילך על הקברות ולהרבות שם בתחנונות".

וכתוב בדרשות מהר"ל (הלכות תעניות) בערב ראש השנה נוהגים לבקר בבית הקברות ולהשתטח על קברי צדיקים. משום שהתפילה מתקבלת לרצון, במקום מנוחת צדיקים שוכני עפר, לפי שיש שם קדושה וטהרה, ויכוון בתפילתו לעורר את זכות הצדיקים שיהיו מליצי יושר בעבורינו ביום הדין.

ערב יום הכיפורים: גם בדיני ערב יום כיפור כותב הרמ"א (סימן תר"ה) "ויש מקומות שנוהגין לילך על הקברות ולהרבות בצדקה, והכל מנהג יפה". ומבואר במגן אברהם (ס"ק ה') ובמשנ"ב (ס"ק ז') שאין להרבות שם בתחנונות רק מה שמיסד מהקדמונים שהרי אין אומרים היום תחנון.

1. סדר התפילה על הקברים

מנהג מקובל מדורי דורות בכל תפוצות ישראל להתפלל על קברי צדיקים, לישועות לכלל ולפרט.

ויש לברר מהו המקור למנהג נפוץ זה, ומהי הדרך הנכונה לנהוג בבואנו להשתטח על קברות הצדיקים, לבל יהיה בכך משום סתירה ח"ו לייחודו המוחלט של הקב"ה שרק אליו ראוי לעבוד ולהתפלל.

המאמר המקיף ביותר על נושא מסועף זה, נכתב על ידי הג"ר יעקב יצחק אלעזר מייזליש שליט"א (קונטרס 'עבודת ל"ג בעומר' בירורי הלכה סימן ב' עמוד קנח) שם הביא ובירר דעת

גדולי הפוסקים בעניין 'השתטחות על הקברים'.

תמצית דבריו הם; שיש הרבה מקורות בחז"ל שהתפללו בקברי צדיקים. ומצינו בכמה מקומות שביקשו לנפטר בעצמו. יש אומרים שאסור לבקש ולהתפלל למתים, ומכמה טעמים.

טעם ראשון - משום איסור 'דורש אל המתים'. המתירים לבקש למתים, תירצו את שיטתם בכמה אופנים. על הטעם הראשון לאסור, משום 'דורש אל המתים', יישבו; א. בקברי צדיקים שקרויים 'חיים', אין איסור 'דורש אל המתים'. ב. כשבאים להתפלל על הקבר ולא לעסוק בכשפים, אין איסור 'דורש אל המתים'. ג. כשאנו מרעיב עצמו ושאר פעולות חיבור למת, אין איסור 'דורש אל המתים'. ד. כשאנו מתעסק עם גוף המת, אלא עם רוחו ונשמתו אין זה 'דורש אל המתים'.

טעם שני - כי אסור להתפלל לאמצעי.

טעם שלישי - אין אחר הקבר תפילה. שכן כתב רבינו מאיר מנרבונו (רבו של רבינו מנוח וחבירו של הרמב"ן) בספר המאורות (תענית טו.) כי הכל תלוי בזכות שעשו בחייהם, אם זכותם כדאי להגן עליהם מוטב, ואם לאו לאו, אך אין אחר הקבר תפילה ותחינה לא על עצמו ולא על בניו הנשארים.

טעם רביעי - כי לא מצינו כן בתורה.

טעם חמישי - כי הרוחות מצויות שם.

סוף דבר; למסקנה כותב הרב מייזליש (עמוד קסט), הרי לנו מכל הנ"ל, דמסקנת האחרונים שאין שום איסור בהשתטחות על הקברים, ומותר אף לבקש לנשמותיהם שיעוררו רחמי שמים עלינו וימליצו טוב בעדינו לפני הקב"ה. בנוסף לזה, קדושת המקום מסייע שיתקבלו התפילות ברחמים וברצון לפני אדון כל.

2. היכן מצינו בקשה למתים

מקורות רבים: בדברי חז"ל נמצא מקורות רבים למנהג ההשתטחות על קברי צדיקים, והתועלת המרובה שיש לחיים מהשתדלותם של המתים עבורם. ואף היו תנאים ואמוראים שדיברו אל המתים וביקשו את עזרתם להיוושע מצרותיהם ומצוקתם.

רחל אמנו: בדין ודברים שהיה בין יעקב אבינו ליוסף בנו, אודות קבורת רחל אמו, הובא בפסיקתא, משמע שהקב"ה בעצמו לימד את סדר התפילה על ציון הקבר. וכן בגמ' בסוטה מובא, כי כלב בן יפונה התפלל על קברי האבות במערת המכפלה, ואמר להם 'אבותי, בקשו עלי רחמים, שאנצל מעצת מרגלים'. ובזהר חדש מסופר על אשת עובדיהו הנביא שבאה לקברו וצעקה 'ירא אלקים כך, וכך עושים ליתומך', ונגלה אליה, ושלח אותה לאלישע, לבקש ממנו עצה. וירמיה הנביא בשעת החורבן, הלך לקברי האבות, וביקש מהם 'דובבו בקול תחנונים, פני שוכן מעונים'. (ילקוט שמעוני איכה רמז תתקצו).

מבואר בגמ' בתענית (טז.) ובירושלמי (תענית פ"ב ה"א), ונפסק ברמב"ם (תעניות פ"ד ה"ז) ובשו"ע (או"ח סימן תקעט סעיף ג), כי בתענית על עצירת גשמים, הולכים ל'בית הקברות', מטעם ש'הרי אנו חשובין לפניך כמתים' שאם לא יחזרו בתשובה, כולם ימותו. וכדי שיבקשו עלינו מתים רחמים.

נפקא מינה, האם מותר ללכת ל'בית קברות' של נכרים: לפי הטעם הראשון, אפשר ללכת, כדי להיזכר ביום המוות, ולשוב בתשובה. אך לפי הטעם השני, בוודאי שאין לבקש את עזרתם או את זכותם של הנכרים עבור יהודים, כמבואר במשנ"ב (סימן תקעט ס"ק יד) שמכיון שמעמידים שם את גילוליהם, בודאי שאין להתפלל שם.

הני מצערו לי: בגמ' שם (כג:) מסופר על בנו של רבי יונה, רב מני, אל קבר אביו, וסיפר לו, כי אנשי בית הנשיא היו מצערים אותו ואמר לו, 'אבא, אבא, הני מצערו לי'.

הגמ' בבבא מציעא מספרת, על אחד האמוראים שהסתכל על הקתדרא של רב חייא, ומיד יצאו שתי ניצוצות אש, שפגעו בעיניו, ולמחרת הלך לקברו של רב חייא, ואמר 'מתנייתא דמר קא מתנינא' (אני לומד את תורתך), והועילה תפילתו ונתרפא.

בספר אגרא דחדוותא להג"ר מרדכי גרוס שליט"א (עמוד סו) כתב שההשתטחות על קברי צדיקים סגולה נפלאה, כי לפעמים זוכה שנדבק בו ניצוץ נשמת הצדיק, ונוסף לו כח בתורה ויראה ומעשים טובים, ובלבד שיהיה גופו מוכן לכך. כך גם יש סכנה עצומה להשתטח על קברי רשעים, כמו שכתב רבי חיים ויטאל (שער היחודים פרק ד').

בספר שבחי האר"י מסופר, שפעם אחת מסר האר"י הקדוש למהר"ח, יחוד אחד להשתטח על קבר אביי ורבא, וכשהלך ישב על תל אחד, וחזר על היחוד, ואז הלך לשם, ואמר את הייחוד, וכשחזר שמח איתו האר"י שמחה יתירה, ושאלו המהר"ח מה יום מיומים, וענה שזה היה לכבוד בניהו בן יהוידע שבא איתו, והיה זה פלא כי זה היה יחוד לאביי ורבא ולא לבניהו.

כעבור ג' חודשים הלכו לשם, ובאמצע הדרך אמר האר"י שרואה שכאן קבור בניהו ואין על קברו שום ציון והיכר, ואמר המהר"ח שכשהלך לקבר אביי ורבא ישב כאן ואמר את היחוד, והתברר שזה נגע אל שורש נשמתו, ונדבק בו מנשמתו, והועילו בתורה ומעשים טובים וביראה וחכמה. ❖

בהגהות הב"ח (על הש"ס סוטה דף יד.) הביא מאמר חז"ל, בענין מה שנעלם קברו של משה רבינו, כי ידע הקב"ה, שבית המקדש יחרב, ובני ישראל יגלו, ואם יבואו לשם, יתחננו למשה ויאמרו לו, עמוד בתפילה בעדנו, ויבטל את הגזרה'.

3. שיטות הפוסקים

יסוד האמונה: ויש לשאול שתי שאלות עיקריות: א. מדוע אין זה סותר, את אחד מעיקרי האמונה, 'שהבורא יתברך שמו, הוא יחיד, ואין יחידות כמוהו, בשום פנים, והוא לבדו אלוקינו, היה הוה ויהיה', שהרי כאשר פונים אל הצדיק כביכול עושים אותו 'אמצעי' ומתווך, בינינו לבין הבורא. וכפי שכתב הרמב"ם ב"ג עיקרי האמונה, 'ואין עושין כן למה שלמטה ממנו במציאות, מן המלאכים, והכוכבים, והגלגלים, והיסודות, וכל מה שהורכב מהן, ואין עושין אותם אמצעים להגיע בהם אליו' 'זוהי היסוד הוא האזהרה על עבודה זרה'. וכן את העיקר הנוסף באמונה, 'אני מאמין באמונה שלמה, שהבורא יתברך שמו לו לבדו ראוי להתפלל, ואין ראוי להתפלל לזולתו'.

ב. מדוע בתפילה לצדיקים שכבר נפטרו, אין איסור 'וְדַרְשׁ אֶל הַמֵּתִים'.

רק במקרים מיוחדים: לדעת הב"ח בשם מוהר"ר חיים פלטיאל (תלמיד חבר למהר"ם מרוטנבורג), אין ללכת ל'בית קברות' לתפילה, מלבד אנשים מסויימים בעלי דרגה רוחנית, היודעים לעשות זאת באופן המועיל והנכון, או במקרים מיוחדים, כגון בקשת מחילה. ובמקרים רבים אין שום תועלת בעליה לקבר, ואדרבה, יתכן שיש בכך חשש איסור 'דורש אל המתים'.

המקום גורם: אמנם ביאר בתוך דבריו, ביחס לכלב בן יפונה, מה שהלך לקברי האבות, היה כדי לזכות ב'סגולת קדושת המקום' שבו נטמנו 'עצמותיו הטהורות' של הצדיק להתפלל שם, כי 'המקום גורם'.

וכך מפורש בדברי הר"ן בדרשותיו, שכתב על פי דברי הרמב"ן, שעל ידי הצדיקים, ירד השפע לכל הדור, וגם אחרי מותם, השפע נמצא בקבריהם, כי עצמותיהם שהיו פְּלִים, להורדת השפע האלוך, עדיין נשאר בהם המעלה והכבוד, ולכן ראוי להשתטח על קברי הצדיקים ולהתפלל שם, כי התפילה במקום ההוא רצויה יותר'.

התפילה מתקבלת: וכן מבואר בדברי המהר"ל, שביאר שהולכים לבית הקברות בתעניות, כי שם נמצאים הצדיקים, 'ומתוך כך הוא מקום קדוש וטהור, והתפילה נתקבלה ביותר על אדמת קדש'.

בזכות הצדיקים: אבל הוא מזהיר, שהמתפלל בקברי הצדיקים, 'אל ישים מגמתו נגד המתים השוכבים שם, אך יבקש מאת השי"ת שייתן אליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר ת.נ.צ.ב.ה'.

הערות מבני החבורה

בזכות מזמורי תהלים

בספר **תשובות והנהגות** (חלק א סימן קכא) דן מדוע מותר לומר תהלים או פסוקים על החולה, ואינו נקרא 'מתרפא בדברי תורה', שאסר הרמב"ם (ע"ז י"א י"ב), ואמנם מותר לבריא לומר תהלים, להגן עליו מצרות, אבל אם מתכוין להתרפאות וכדומה, אסור והוא 'כופר בתורה'.

ותירץ, שבחולה מסוכן מותר, משום פיקוח נפש, כמבואר בשו"ע (יו"ד קע"ט ח'), אבל חולה שאינו מסוכן, ההיתר הוא על פי החינוך (מצוה תקי"ב) והתורת חיים בשבועות, שכשמכוין שבזכות ההתעוררות, שמתחזק לירא ולסמוך על הקב"ה יתרפא החולה, מותר.

ולדעת הרמב"ם שמשמע שאוסר גם באופן הזה, לכאורה נכון להשמיט מהתחינה 'בזכות פסוקי תהלים תיבותיהם ואותיותיהם', כי משמע זכות תהלים עצמם, ולומר במקום זה 'ויעמוד לנו זכות תחנונינו, באמירת פסוקי תהלים, בזכות תיבותיהם ואותיותיהם ונקודותיהם'. ❖

וגם הב"ח חלק על מסקנת הר"ח פלטיאל, ומסקנתו כדברי המהרי"ל, להתיר להתפלל בבית הקברות להקב"ה, בזכות הצדיקים הטמונים שם.

ואכן השו"ע והרמ"א הביאו את המנהג, ללכת לבית הקברות להתפלל, בהלכות ראש השנה, בהלכות יום הכיפורים, בהלכות תעניות, ובהלכות תשעה באב. ונחלקו הפוסקים מהו נוסח התפילה שם, ואל מי צריך לשים מגמתו.

על פי דברי המהרי"ל והב"ח, פסק החיי אדם שצריך להזהר מאד, שלא ישים מגמתו להתפלל ולבקש מהמתים, 'שקרוב הדבר שיהיה בכלל וְדָרַשׁ אֶל הַמֵּתִים'. אלא יתפלל לקב"ה, שיעשה חסד, בזכות הצדיקים המתים'.

וכן מתבאר בדברי המשנה ברורה (סימן תקפא ס"ק כז) ש'בית הקברות' הוא מקום מנוחת הצדיקים, והתפילה מתקבלת שם יותר. 'אך לא ישים מגמתו אל המתים, אלא יבקש מהשי"ת, שיתן עליו רחמים, בזכות הצדיקים שוכני עפר'.

מאיך הפרי מגדים (אשל אברהם ס"ק ט"ז) מצדיק את המנהג מדורי דורות, להתפלל על קברי אבות וקברי צדיקים, ולבקש מהם שיעוררו רחמים, וימליצו טוב על החיים. וכך מבואר במשנ"ב (סימן תקעט ס"ק יד) בשם המגן אברהם שהולכים לבית הקברות בתענית 'כדי שיבקשו עלינו רחמים'. וכן נראה מנוסח התפילות הנאמרות במערת המכפלה ובקברו של רבי שמעון בר יוחאי שאנו מבקשים מהצדיקים לחלות פני א-ל בעדינו. וכן נקט ר"י בר יקר, רבו של רש"י, שכתב להתפלל בבית קברות תפילה להקב"ה, ואחר כך יאמר למתים, 'התפללו לפניו שיקבל תפילותינו'.

מנהג ישראל בשעת ההלויה, לבקש בשעת ההספד - שהנפטר הדגול יהיה 'מליץ יושר' עבור בני משפחתו, ועבור תלמידיו קרוביו וידידיו.

4. וְדָרַשׁ אֶל הַמֵּתִים

המהר"ם ש"ק דן בשאלות אלו, וביאר שלושה הסברים, מדוע אין איסור 'וְדָרַשׁ אֶל הַמֵּתִים': א. כיון שדורש מן הרוח והנשמה. ב. כיון שהצדיקים נקראים 'חיים' בשל נשמותיהם. ג. כי לא מבקשים מהצדיקים, אלא מהקב"ה, אשר מקבל את התפילה בזכותם.

וגם אין חשש, של פניה להקב"ה דרך 'אמצעי', משום שאנו לא פונים כלל לצדיק, ואפילו לא כדי שימליץ טוב בעדנו, ואין אנו נותנים לו שום שלטון ושררה, אלא פונים רק לקב"ה, ואגב זה אנו 'מודיעים' את צערנו לצדיק, ועל ידי כך מתגלגלת לנו הישועה, כדי למנוע צער מן הצדיק.

גם האדמו"ר ממונקאטש, בספרו שו"ת מנחת אלעזר, דן מדוע אין שמץ איסור 'וְדָרַשׁ אֶל הַמֵּתִים' כשמבקשים מהצדיקים, שיתפללו עלינו, כי בסוגיא בסנהדרין נתבאר, שהאיסור הוא רק אם 'צם' וישן בבית הקברות, כדי שתשרה עליו רוח טומאה', וזה אינו שייך בנדון של תפילה על קברי

צדיקים. והוסיף שם, שאין חשש יצירת מתווך, כי כשם שמותר לבקש מצדיק חי שיתפלל עלינו, כך מותר לבקש מצדיקים שבמותם נקראים חיים שיתפללו עלינו.

וכן כתב בספר **גשר החיים**, והביא שכך כתוב בזוהר, שהצדיק במותו נקרא חי, ולכן מותר לבקש ממנו שימליץ בעד תפילותינו, ויוסיף גם הוא התפילה להקב"ה. ועיין בכף החיים סימן תקפה ס"ק צה שהביא את המחלוקת האם מבקשים למתים או לא.

5. זהירות מכוחות הטומאה

הגרש"ז אויערבאך זצ"ל הזהיר על חובת הזהירות מכוחות טומאה שאסור להיטמא למת אם לא טבל, בגלל שהחיצונים נדבקים בו (מנחת שלמה). איסור זה חל הן בבית הקברות והן לנגוע במיטת המת, לא לחינם מנהג בהרבה קהילות להכריז 'מי שלא טבל לא יגע במיטה'.

יסוד הדבר בדברי **החיי אדם** (סימן קלח אות ה') שלא יכנס לקברות מי שהוא טמא קרי, כי אז החיצונים מתדבקים בו, וגם לא ילך על קברים של רשעים, מפני המזיקים.

בהלכות תשעה באב כתב **המשנ"ב** (סימן תקנט ס"ק מא) שלא ילך על הקברות ממש, אפילו קברי ישראל, כי יש לחוש שיתדבקו בו החיצונים.

במגן אברהם (סוף סימן תקנט) כתב על מי שלא תיקן את קריו, שלא ילך לבית הקברות. אמנם בספר **אלף המגן** (ס"ק ק"י) כתב, שההשתטחות על קברי צדיקים היא תיקון לפגם הברית, והוסיף (אות י"א) שהאיסור שכתב המגן אברהם, הכוונה היא למי שלא טבל לקריו.

הגר"א מוילנא במכתבו המפורסם לבני ביתו, מורה להם לא ללכת על הקברים שכל הצרות והעוונות באים מהליכה על הקברים. המגיה שם ציין, כשהלך הגר"א עם אחיו על קבר אמו ביארצייט, אמר שיש בזה מעלה גדולה של 'כיבוד אם', אך כעבור כמה ימים אמר שמאוד מתחרט שהלך על בית הקברות כי החיצונים נדבקו בו (ועיין באגרת הגר"א עם ביאורים מה שהאריך בזה).

והוסיף **בתשובות והנהגות** (חלק ב' סימן ס"ד) שכך נהג גם **הגר"ח מברסק זצ"ל**, אמנם בארץ ישראל אשר עיני ד' אלקיך בה, אין לחיצונים אחיזה אפילו בבית הקברות. עכ"ד. וידוע שהגר"מ שך זצ"ל לא הלך להשתטח על קבר הגר"א, למרות שהיה סמוך לביתו.

בספר **אלף המגן** (על מטה אפרים) מביא לחש **מרבי חיים ויטאל** לאמרו בערב ראש השנה כשהולכים על הקברים שלא להינזק מן החיצונים.

6. הלכות ומנהגים בקברי צדיקים

בענין תפילה ולימוד ליד קבר הצדיק, **בשו"ע** (או"ח ע"א ז') נפסק, כי אסור לקרוא קריאת שמע בבית קברות, אבל הביאו **הפוסקים**, שמותר לומר דברי תורה שהם לכבודו של מת. ובפרט המבקשים מהצדיקים שיתפללו על החיים מותר, כי זהו כבודם. ובקברי רבי מאיר בעל הנס ורבי שמעון בר יוחאי, שהקבר נמצא ברשות העומדת בפני עצמה, מותר. ואמנם מסופר על רבי שמואל סלנט שביקר בקבר רחל, וכשרצה להתפלל מנחה יצא לפרוזדור שמחוץ לאהל.

מבואר **במשנה ברורה** (סימן תקפא ס"ק כז) הקברות כאשר הולך על הקברות, יקיף הקברות ויתן צדקה קודם שיאמר התחנונות. בענין הנחת קוויטלאך על קברי צדיקים, עיין **בשו"ת מנחת יצחק** (חלק ח' סימן ג') שכתב מקור לכך. בענין נשיקה לקבר, עיין בספר **כתם פז לרבי שמעון בר לביא מחבר הפיוט 'בר יוחאי'**. ומבואר **בפסיקתא רבתי** (איש שלום פיסקא ג' ביום השמיני) שבני ישראל כשגלו מחבקים קבורת רחל, והיא עומדת ומבקשת רחמים מהקב"ה.

קבר רחל: ועיין מה שכתב בספר **אדמת קודש** (עמוד מג) "וז"ל הגר"א בתיקוני הזוהר (תיקון ו' דף כא ע"א): בזמן שאין צדיקים בדור ואין מוצאה [השכינה] מקום לנוח אז היא שורה על הצדיקים ישני עפר. ושם בהמשך הדברים כתב שבקבורת רחל שם הוא עיקר שרייתה כנודע".

בענין הנחת יד על הקבר, כתבו **בברכי יוסף** (או"ח רכ"ד ס"ק ז') ובשערי תשובה (או"ח סימן רכד ס"ק ח') בשם בעל **חסד לאברהם** שישים על הקבר את יד שמאלו דוקא ולא יד ימינו. ויאמר פסוק

ונחך ה' תמיד כו' תשכב בשלום ותישן בשלום עד בא מנחם משמיע שלום, וכשישים ידו יכוון בפסוק ונחך שיש בו ט"ו תיבות כמנין קשרי היד.

בענין הדלקת נרות ונתינת צדקה ליד הקבר, עיין בספר **אלף המגן** שזה זכות גדולה להשתטח על קברי צדיקים, ובפרט בערב ראש השנה וערב ראש חודש וט"ו בחודש שרוח המת מגיעה אז לקבר, ועל ידי כך זוכים לתשובה והצלה מהצרות, וקודם התפילה על הקבר יתן צדקה, וידליק נר לעילוי נשמת הצדיק הקבור שם.

וכתב **האריז"ל** (שער הגלגולים דף נא ע"ב, שער רוח הקודש דף לט ע"א הקדמה א') שנשמות הצדיקים נמצאים על קבריהם בערב שבת ובערב ראש חודש ובט"ו לחודש. וביאר בספר **איש מבית לחם יהודה** (עמוד 372) שבזמנים אלו באים הנשמות להתפלל על יקיריהם. **כ"ק הגה"ק מפאפא בעל הויחי יוסף** לא היה הולך על הקברים רק בזמנים אלו, והסביר כי בזמנים אחרים אין נשמת הצדיק בקברו.

בענין לשים אבנים על הקבר, כתב **הבאר היטב**, שהטעם לכך משום כבוד המת, להראות שבאו לבקר על קברו, ומטעם זה, גם נוהגים לתלוש עשבים מסביב לקבר, כדי שיראה שפוקדים את קברו. וכן ידוע שנוהגים להזכיר שמועה מהצדיק ליד קברו כמו **בגמ'** (בבא מציעא), על האמורא שאמר על קברו של רב חייא, 'מתניתא דמר קא מתנינא'. בענין יציאה מארץ ישראל לקברי צדיקים בחו"ל עיין **בשדי חמד** שדן בזה.

עוד מבואר בדברי **הבאר היטב והמשנה ברורה** מדברי **האריז"ל** ש'אין לילך על קבר אחד, שתי פעמים ביום אחד'. ולכאורה גם כשבא להתפלל שם. ואם יש שם מקום תפילה קבוע, מותר.

ובספר **אלף המגן** (ס"ק קי"ג) כתב בשם **ספרים ישנים** שהמבקש רחמים במקום הנפטר מעורר נפשו להרבות תחינות למעלה עבורו, כפי שכתב בשו"ת **מהר"ם שיק** (סימן רצ"ג) שהמתים יודעים מה שנעשה, ומצטערים בצערו.

בספר **הזהר** (פרשת שמות דף טז. טז:), מסופר, שאמר מת אחד לר' יהודה בר שלום, שבלי התפילות של המתים, לא היה לחיים קיום בעולם אפילו חצי יום.

וכתב **הכף החיים** בשם **מהר"ש** שלפני שהולך משם, יאמר 'יהי רצון שתהא מנוחת פלוני פה בכבוד, וזכותו יעמוד לי'.

מבואר **בתוס'** (פסחים מ: ד"ה אבל) בשם **רבינו תם** דאסור ללבוש ציצית בפני המת משום לועג לרש. אפילו שהמת גם מלובש בציצית 'לפי שמראין עצמן כמצווין במצות והן אינן מצווין'.

שאלו את **הגר"ח קנייבסקי שליט"א** מדוע אין איסור לאיש לעשות 'מצות עשה שהזמן גרמא' בפני אשה, כמו שאסור לעשות מצוות בפני מת משום 'לועג לרש'? והשיב: בחיים אין שייך 'לועג לרש' (מילי מעלייתא אות נ"ו).

לפני חתונה יש נוהגים ללכת על הקברים של הסבים והסבתות להזמין אותם להשתתף בחתונה, ויש שמניחים הזמנה על גבי המצבה.

7. מעשה נפלא

מסופר בספר **כתר ראש** (מאמרים ומעשיות שונים אות ט"ז), איש תם וישר חשוך בנים, ביקש להגר"ח **מוואלזין זצ"ל** שילמד משניות לעילוי נשמתו. כשגמר סדר זרעים הלך על קברו ואמר לו, למדתי לעילוי נשמתך סדר זרעים, אנא תתראה לי בחלום. וכך היה שנראה לו בחלום ושאלו ג' שאלות, ומפורט שם מה השיב לו עליהם. הרי לנו שרבי חיים וולאזין היה פשוט לו שאין איסור דורש אל המתים כאשר שואל את המת בחלום שאלות הלכתיות.

כעין זה מצינו ב**כתר ראש** (הלכות שבת ועירובין) שלא היה אומר פיוט "מלאכי רחמים משרתי עליון חלו נא פני קל במיטב הגיון" (עיין גליון 131 בהרחבה), אלא היה אומר "אבות העולם אהובי עליון, חלו נא וכו' ". וביאר שם טעמו שאין לבקש מהמלאכים כי אין להם כח מאומה, והכל אצלם בהכרח. אבל יכול לבקש למתים שיתפללו בעדנו.

בספר תולדות אליהו (עמוד 43) מסופר כאשר הג"ר אליהו מקאליש זצ"ל פגש את המקובל האלקי רבי אברהם שמחה זצ"ל מאמסטיסלאוו אחיין של הג"ר חיים מוולאז'ין זצ"ל, ביקש ללמדו סודות ורזין אשר רק לו ידועים; 1. קמיע בדוק ומנוסה למניעת הפלות. 2. סדר השתתחות. 3. חשבון הקץ של הגר"א מוילנא.

ויסרב רבי אליהו ללמוד כל אלה, ויען ויאמר; קמיעות לא אובה כי אין חפצי להיות מבעלי שמות. השתתחות לא ארצה, מטעם כי אולי אם אדענה אעשנה, ואינו מעוניין לעשותו. והקץ לדעת הגר"א, שמא אינו מכוון לאמת, שאפילו רבי עקיבא וחבריו מנו וטעו.

סיכום הגיליון:

8. דינים העולים

מותר לילך לבית הקברות ולהתפלל שם, וכך המנהג בערב ראש השנה ובתעניות. לעניין ערב יוה"כ יש אומרים שהמנהג ללכת על הקברות ויש אומרים כי זה כמו יו"ט.

יש אומרים שלא ישים מגמתו למתים, אלא יתפלל לה' שירחם עליו בזכות הצדיקים. מאידך יש אומרים וכן מנהג העולם מדורי דורות, להתפלל על קברי צדיקים ולבקש מהם שימליצו טוב בעדינו.

הרוצה להחמיר על עצמו, יכוון שרק משתף את הצדיק בצערו ולא מבקש ממנו.

יש לדון, מדוע אמירת תהלים אינו בכלל מתרפא בדברי תורה. בבריא משום שאינו מתכון להתרפא בדברי תורה. בחולה מסוכן מותר משום פיקוח נפש. בחולה שאינו מסוכן מותר כי מתכון בזכות ההתעוררות והבטחון בקב"ה.

לדעת הרמב"ם נכון להשמיט מהתחינה שאחר אמירת תהלים 'בזכות פסוקי תהלים תיבותיהם ואותיותיהם', אלא יאמר 'ויעמוד לנו זכות תחנונינו, באמירת פסוקי תהלים, בזכות תיבותיהם ואותיותיהם ונקודותיהם'. ❖

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

הנושא לשבוע הבא:

בקשות מהמלאכים – ענינא דיומא

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.
וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הופעת הגיליון

לרפואת האברך

המופלג בתורה ויראת
שמים רבי ברוך אריה
לייב בן הדסה שליט"א

בתושחי

לעילוי נשמת

מרן המשגיח הגה"צ רבי
אליעזר גינזבורג זצ"ל
בן הגה"צ רבי ראובן
יהושע זצ"ל
נלב"ע י"ח אלול תשע"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

